

ਅਪਰਾਧਿਕ ਫੁਟਕਲ

ਐਚ.ਆਰ. ਖੰਨਾ, ਜੇ. ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ

ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਝਬਾਲ-ਪਟੀਸ਼ਨਰ

ਬਨਾਮ

ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਰਾਜ- ਜਵਾਬਦਾਰਤਾ

1963 ਦਾ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਫੁਟਕਲ ਨੰਬਰ 101

ਡਿਫੈਂਸ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਰੂਲਜ਼ (1962)- ਨਿਯਮ 30- ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਆਰਡਰ- ਕੀ ਸਾਮੱਗਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਜਾਂ ਕਾਫੀ ਹੋਣ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ - ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਕਾਪੀ, ਜੋ ਕਿ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ- ਦੀ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦਾ ਆਧਾਰ-ਇਫੈਕਟ ਆਫ ਡਿਫੈਂਸ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਐਕਟ (1962 ਦਾ ਐਲ.ਆਈ) ਸੈਕਸ਼ਨ 3(2) (15)(1) ਕੀ ਸ਼ਾਸਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਡੈਲੀਗੇਸ਼ਨ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਅਲਟਰਾ ਵਾਇਰਸ ਹੈ-ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ-ਕੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ-ਮਾਲਾ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਕਿਸ ਤੇ ਝੂਠ ਹੈ।

ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰੱਖਿਆ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮ 30 ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ। 1962 ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਗਲਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਲਈ ਇਹ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਉਸ ਸਾਮੱਗਰੀ ਦੀ ਸਚਾਈ ਜਾਂ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸਾਮੱਗਰੀ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਲਈ ਕਹੇ ਜਿਸ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਭਾਵੇਂ ਸਰਕਾਰ ਉਸ ਸਾਮੱਗਰੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੀ ਲੋੜ ਬਾਰੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਸੀ 11 ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ।

ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਡਿਫੈਂਸ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਰੂਲਜ਼ 1962 ਦੇ ਨਿਯਮ 30(1)(ਬੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਕਾਪੀ ਉਸ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਪਰ ਕੁਝ ਘੰਟਿਆਂ ਬਾਅਦ. ਧਾਰਾ 22 ਦੀ ਧਾਰਾ (5) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰੱਖਿਆ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਿਵਸਥਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਕਾਪੀ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਘੰਟਿਆਂ ਦੀ ਦੇਰੀ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ।

ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰੱਖਿਆ ਨਿਯਮ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਵਿਗਾੜ ਦੇ ਆਧਾਰ ਦੀ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਦਾ ਸਵਾਲ ਕੋਈ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਡਿਫੈਂਸ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਐਕਟ, 1962 ਦੀ ਧਾਰਾ 3 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਂ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਜਾਪਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਮਾਮਲੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ

ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਸਾਧਾਰਨਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਉਹਨਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਿਯਮ ਸਬੰਧਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਦੀ ਧਾਰਾ (15) ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਿਚ ਸ਼ੱਕ ਅਤੇ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਗਿਣੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਸਿਧਾਂਤ ਜੋ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਬੇਕਾਬੂ ਅਤੇ ਬੇਰੋਕ ਵਿਵੇਕ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੈਕਸ਼ਨ 3(2)(15)(1) ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਇਸ ਲਈ, ਉਸਨੇ ਨਿਯਮ-ਨਿਰਮਾਣ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੌਂਪਣ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਮਾਰਿਆ ਜਾਵੇ

ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰੱਖਿਆ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਨਿਯਮ 30(1)(ਬੀ) ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਨੂੰ। ਇਸ ਲਈ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਨਿਯਮ 30 ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ ਤੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਮੰਨਿਆ, ਕਿ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਜ਼ਰਬੰਦਾਂ ਤੇ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਹੁਕਮ ਗਲਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਨਿਰੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਕਮ ਗਲਤ ਹਨ।

ਡਿਫੈਂਸ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਰੂਲਜ਼ ਦੇ ਨਿਯਮ 30(1)(ਬੀ) ਅਧੀਨ ਪਟੀਸ਼ਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਹੈਬੀਅਸ ਕਾਰਪਸ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਿੱਟ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਦੇ ਸਮੇਂ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।

ਬੀ.ਐੱਸ. ਬਿਨਦਰਾ , ਏ.ਐੱਸ. ਬੈਂਸ ਅਤੇ ਯੂ.ਐੱਸ. ਸਾਹਨੀ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ।

ਐਲ.ਡੀ. ਕੇਸ਼ਲ, ਡਿਪਟੀ ਐਡਵੋਕੇਟ-ਜਨਰਲ, ਅਤੇ ਆਰ.ਸੀ. ਡੋਗਰਾ ਅਤੇ ਮੁਨੇਸ਼ਵਰ ਪੁਰੀ, ਐਡਵੋਕੇਟ, ਜਵਾਬਦੇਹ ਲਈ।

195

ਆਰਡਰ

ਖੰਨਾ, ਜੇ- ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਨਿਪਟਾਏਗਾ

ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਸਰਵਸ਼੍ਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਝਬਾਲ, ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਅੱਟਾ, ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਮੇਤਾ ਸਿੰਘ, ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਜੇਹਲ, ਮੇਤਾ ਸਿੰਘ, ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਦਾਇਰ ਕ੍ਰਮਵਾਰ 1963 ਦੀ 101 ਤੋਂ 109 ਅਤੇ 155 ਦੀ 101 ਤੋਂ 109 ਅਤੇ 1963 ਦੀਆਂ 10 ਹੈਬੀਅਸ ਕਾਰਪਸ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰੇਗਾ। ਧਨਪਤ ਰਾਏ, ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੇਸ਼ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰੱਖਿਆ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮ 30 (1) (ਬੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਭਾਰਤੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਸਟੇਟ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਅੱਠ ਨੇ ਇਹ ਤੱਥ ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਬਿਆਨ ਕੀਤੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਾਕੀ ਦੇ ਦੋ, ਅਰਥਾਤ, ਸ਼੍ਰੀ ਮੇਤਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੇਸ਼, ਨੇ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਅਜਿਹਾ ਕਿਹਾ ਹੈ।

ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਮਿਤੀ 20 ਨਵੰਬਰ, 1962 ਦੇ ਹਨ ਅਤੇ, ਪਰ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਦੇ ਨਾਮ ਅਤੇ ਵਰਣਨ ਲਈ, ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਹਨ ਅਤੇ ਹੇਠਾਂ ਪੜ੍ਹੇ ਗਏ ਹਨ-

"ਜਦੋਂਕਿ ਸ੍ਰੀ (ਡਿਟੇਨੂ ਦਾ ਨਾਮ) (ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਮ) ਜ਼ਿਲੇ ਦਾ ਪੁੱਤਰ * ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਅਤੇ ਸਿਵਲ ਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਿਵਲ ਡਿਫੈਂਸ ਲਈ ਪੱਖਪਾਤੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰੱਖਿਆ ਫੰਡ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਨਾ ਪਾਉਣ ਦੀ ਅਪੀਲ;

ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਕਿ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਪੱਖਪਾਤੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ

196

ਭਾਰਤ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਿਵਲ ਡਿਫੈਂਸ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਕਤ ਨੇ ਕਿਹਾ * * ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਹੋਣਾ

ਨਹੀਂ, ਇਸਲਈ, ਡਿਫੈਂਸ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਰੂਲਜ਼ ਦੇ ਨਿਯਮ 30(1)(ਬੀ) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਪੁੰਜਾਂ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਕਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਹਤਕ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਰੋਹਤਕ ਵਿੱਚ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰੱਖ-ਰਖਾਅ, ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ "ਅਤੇ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਡਿਟੇਨਸ ਰੂਲਜ਼, 1950 ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਮਿਤੀ 20 ਨਵੰਬਰ, 1962

ਜੇ.ਡੀ. ਖਾਨ

ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਸਕੱਤਰ।

ਪੰਜਾਬ।

ਉਪਰੋਕਤ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਿਆਂ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰ: 101, 103, 104, 105, 106, 108 ਅਤੇ 155 ਦੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ 21 ਨਵੰਬਰ, 1962 ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 107/1963 ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ 22 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। , 1962. ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 102 ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਨੂੰ 28 ਨਵੰਬਰ, 1962 ਨੂੰ ਅਰਾਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ (ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ 27 ਨਵੰਬਰ, 1962 ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਵੇਲੇ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਸ. ਨੂੰ 28 ਨਵੰਬਰ, 1962 ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ) ਅਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 109 ਦੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਸ੍ਰੀ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ 4 ਦਸੰਬਰ, 1962 ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਹਨ। ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਲਗਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼ ਝੂਠੇ ਅਤੇ ਬੇਬੁਨਿਆਦ ਹਨ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨ ਅਤੇ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨ ਲਈ ਗਿਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਫੈਸਲੇ ਤੇ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹਨ

197

ਭਾਰਤੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੇ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਰੱਖਿਆ ਯਤਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਰਥਨ ਦੇਣ ਦਾ ਵੀ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ ਦੇ ਹੁਕਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਕਈ ਘੰਟਿਆਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਸ੍ਰੀ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ ਵੱਲੋਂ ਦਾਇਰ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੀ ਆਧਾਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਾਰੇ ਹੋਏ ਕਾਂਗਰਸੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਵੱਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਵਜੋਂ ਚੋਣ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਚੋਣ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਚੋਣ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਿਆ। ਸ੍ਰੀ ਜੋਸ਼ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਉਸਦੀ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਉਸਨੂੰ ਚੋਣ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਉਸਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਉਸਦੀ ਸਖਤ ਆਲੋਚਨਾ ਲਈ ਉਸਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ।

ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਤੇ ਇਕੱਠੀਆਂ ਸੁਣੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਤਨ ਦਲੀਲਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਜੇ.ਡੀ. ਖੰਨਾ, ਡਿਪਟੀ ਸਕੱਤਰ, ਸਰਕਾਰ, ਪੁਨਬ, ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਹਲਫ਼ਨਾਮੇ ਦਾਇਰ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਰਿਪੋਰਟ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਲਈ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਅਤੇ ਸਿਵਲ ਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰੱਖਿਆ ਫੰਡ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਨਾ ਪਾਉਣ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕਰਕੇ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਸਿਵਲ ਰੱਖਿਆ। ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਨੁਕਤੇ ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਾਰੀ ਸਮੱਗਰੀ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ

198

ਭਾਰਤ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਪੱਖਪਾਤੀ ਅਤੇ ਸਿਵਲ ਡਿਫੈਂਸ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਐਡ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤਾ ਨਿਯਮ 30(1) (ਬੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ 20 ਨਵੰਬਰ, 1962 ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਡਿਫੈਂਸ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਰੂਲਜ਼ ਦੀ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਦੀ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਹੈ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਮਰਦ ਵਫ਼ਾਦਾਰ ਸਨ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਨ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਮਝਾਇਆ ਗਿਆ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਜਾਏ ਗਏ ਸਨ। ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਦੇਸ਼ ਹੈ ਸ੍ਰੀ ਜੋਸ਼ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਜਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਚੋਣ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਲੰਬਿਤ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਜੋਸ਼ ਜੇ ਮੂਲ ਸਨ ਨੂੰ ਰੋਹਤਕ ਜੇਲ 'ਚ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਅੰਬਾਲਾ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਕਰਨ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਇੱਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨਾਲ, ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ Im- ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਦੇਣ ਲਈ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਚੋਣ ਪਟੀਸ਼ਨ ਜਿਸ ਮਕਸਦ ਲਈ ਇੰਟਰਵਿਊ ਸਨ

ਆਪਣੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਲਾਹਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ। ਦੂਜਾ ਦੇਸ਼, ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਜੋਸ਼ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਕਾਰਨ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਤਿੱਖੀ ਆਲੋਚਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ

ਕਿ ਸਿਰਫ ਉਹ ਮੈਂਬਰ ਜਾਂ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਐਮ.ਐਲ.ਏ. ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਸੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਪੂਰਵ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ ਨਿਆਂਇਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ, ਮੈਂ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਤਰਫ਼ੋਂ ਸ਼੍ਰੀ ਬੀ ਐਸ ਬਿੰਦਰਾ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਚਾਵਲਾ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੀ ਤਰਫ਼ੋਂ ਸ਼੍ਰੀ ਐਲ ਡੀ ਕੇਸ਼ਲ, ਡਿਪਟੀ ਐਡਵੋਕੇਟ-ਜਨਰਲ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ ਹੈ। 1 ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੇਸ਼, ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਅੱਟਾ, ਸ਼੍ਰੀ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸੁਣਿਆ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਿੱਜੀ ਸੁਣਵਾਈ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦੇਣ ਲਈ ਕੋਈ ਕੇਸ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਨਿਯਮ 30(1) (ਬੀ) ਜਿਸ ਦੇ ਤਹਿਤ

199

ਅਧੀਨ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਕਰਨ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ "30. ਸ਼ੱਕੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਹਰਕਤ ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਤੇ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੇ ਹੁਕਮ। (1) ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ, ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਭਾਰਤ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕ ਸੁਰੱਖਿਆ, ਜਨਤਕ ਸੁਰੱਖਿਆ, ਜਨਤਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਬੰਧਾਂ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਂਤੀਪੂਰਨ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਜਾਂ ਫੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੇ ਕੁਸ਼ਲ ਸੰਚਾਲਨ ਲਈ ਪੱਖਪਾਤੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਕਰੇ, ਆਰਡਰ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹੋ-

(ਬੀ) ਉਸ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣਾ; ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਉਪਬੰਧ ਦਾ ਨਿਰਪੱਖ ਅਧਿਐਨ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੇਂਦਰ ਜਾਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਾਮਲਾ ਹੋਵੇ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੀ ਲੋੜ ਬਾਰੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਬਸ਼ਰਤ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਣ। ਨਿਯਮ. ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, 1 ਨੇ ਪਾਇਆ ਕਿ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਅਤੇ ਸਿਵਲ ਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਅਤੇ ਤਾਕੀਦ ਕਰਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਕੇ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਸਿਵਲ ਰੱਖਿਆ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਪੱਖਪਾਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਨੈਸ਼ਨਲ ਡਿਫੈਂਸ ਫੰਡ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਨਾ ਪਾਉਣ ਬਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਨੇ ਤਸੱਲੀ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਿਵਲ ਡਿਫੈਂਸ ਲਈ ਪੱਖਪਾਤੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ

200

ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਦੀ ਤਰਫ਼ੋਂ ਸ਼੍ਰੀ ਜੇ.ਡੀ. ਖੰਨਾ ਦੇ ਹਲਫਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੈਨਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਕੇ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਪੱਖਪਾਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਅਤੇ ਸਿਵਲ ਡਿਫੈਂਸ ਫੋਰਸਿਜ਼ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨੈਸ਼ਨਲ ਡਿਫੈਂਸ ਫੰਡ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਨਾ ਪਾਉਣ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕਰਕੇ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਤੇ ਸਾਰੀ ਸਮੱਗਰੀ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੇ ਪੱਖਪਾਤੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਸਿਵਲ ਡਿਫੈਂਸ ਲਈ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ

ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹਨ।

ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਇਹ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜੰਗ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਾਤ ਭੂਮੀ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਦੇਣ ਦੀ ਤਾਕੀਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਇੱਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨਗੇ। ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਪੱਖਪਾਤੀ। ਇਸ ਤੱਥ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਵਜੋਂ ਆਪਣਾ ਪੂਰਾ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਭੱਤਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰੱਖਿਆ ਫੰਡ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਜੋਸ਼ ਦੇ ਬਚਾਅ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਭਾਸ਼ਣਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰੈਸ ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਜੋਸ਼ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਵੀ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਜਿਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਜੋਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਰੱਖਿਆ ਸੰਗਠਨ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਸ਼੍ਰੀ ਜੋਸ਼ ਦੀ ਤਸਵੀਰ

201

ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਇੱਕ ਸਰਬ-ਪਾਰਟੀ ਸੰਯੁਕਤ ਚੀਨ-ਵਿਰੋਧੀ-ਵਿਰੋਧੀ ਰੈਲੀ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦਗੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੂੰ ਦੂਜੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਸੀਦਾਂ ਵੀ ਦਿਖਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼੍ਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਮੋਤਾ ਸਿੰਘ ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਨੇ ਰੁਪਏ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ। 5 ਅਤੇ ਰੁ. 25 ਕ੍ਰਮਵਾਰ 10 ਨਵੰਬਰ, 1962 ਨੂੰ ਰੱਖਿਆ ਫੰਡ ਵੱਲ. ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਸਟੈਂਡ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਸ਼੍ਰੀ ਜੋਸ਼ ਨੇ ਆਪਣਾ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਭੱਤਾ ਨੈਸ਼ਨਲ ਡਿਫੈਂਸ ਫੰਡ ਵਿੱਚ ਦਾਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਵਿੱਚ ਭਾਸ਼ਣ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਇਹ ਜਨਤਾ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦੇਣ ਲਈ ਸੀ। ਇਹ ਅੱਗੇ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਪਤ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਜੋਸ਼ ਨੂੰ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਅਤੇ ਸਿਵਲ ਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਨਾ ਪਾਉਣ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕਰਕੇ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਪੱਖਪਾਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰੱਖਿਆ ਫੰਡ. ਸ਼੍ਰੀ ਕੇਸ਼ਲ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਹੋਰ ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦੇਣ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰੱਖਿਆ ਫੰਡ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੇਰਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਨੇ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੀ ਲੋੜ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਨਿਯਮ 30 ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਗਲਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਲਈ ਇਹ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਉਸ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਜਾਂ ਕਾਫੀਤਾ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਲਈ ਕਹੇ ਜਿਸ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਮੰਨਣ ਲਈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਆਧਾਰ ਤੇ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੀ ਲੋੜ ਤੋਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੱਗਰੀ ਤੋਂ ਇਹ ਇੰਨਾ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ, ਸੀ.ਆਰ. ਐਮ. 45/1963 ਨੇ 24 ਜਨਵਰੀ, 1963 ਨੂੰ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ।

202

ਬੰਬਈ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਬਨਾਮ ਆਤਮਾ ਰਾਮ ਸ਼੍ਰੀਧਰ ਵੈਦਿਆ, (1), ਅਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨਿਰੀਖਣ ਕੀਤੇ-

"ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਅਦਾਲਤ, ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਭਾਰਤ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਿਵਲ ਡਿਫੈਂਸ ਲਈ ਪੂਰਵ-ਨਿਆਇਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨਾ। ਅਦਾਲਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਬਦਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਇਹ ਮੰਨ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਸਰਕਾਰ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਤੋਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਸੀ, ਇਹ (ਸਰਕਾਰ) ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਮੱਗਰੀ ਤੇ ਇੰਨਾ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਬਾਰੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਬਸ਼ਰਤ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਸਬੰਧਤ ਹੋਣ। ਨਿਯਮ 30 ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਧਾਰਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਤੋਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੈ ਤਾਂ ਅਦਾਲਤ, ਬੰਦੋਬਸਤ ਕਾਰਪਸ ਦੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ, ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਹੁਕਮ ਗਲਤ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿਸ ਆਧਾਰ ਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਸਤੂਆਂ ਨਾਲ ਤਰਕਸੰਗਤ ਸਬੰਧ ਹੈ। ਨਿਯਮ 30 ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਿਸਟ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।"

ਇਸ ਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ

203

21 ਨਵੰਬਰ, 1962 ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ- ਅਤੇ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਸਾਰੇ ਮਿਤੀ 20 ਨਵੰਬਰ, 1962 ਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਤਾਰੀਖ ਹੈ ਜੋ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਨੰਗੇ ਦਾਅਵੇ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ। ਦਲੀਲਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸਨ।

ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਇੱਕ ਆਧਾਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਤੋਂ ਕਈ ਘੰਟੇ ਬਾਅਦ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਸਟੈਂਡ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਜੇ. ਡੀ. ਖੰਨਾ ਦੇ ਹਲਫਨਾਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਸਮੇਂ ਦਿਖਾਏ ਅਤੇ ਸਮਝਾਏ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਪਲਾਈ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਸਨ ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਤੇ, ਸ਼੍ਰੀ ਕੇਸ਼ਲ ਨੇ ਅਸਲ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦਿਖਾਏ ਹਨ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸਾਏ ਜਾਣ ਬਾਰੇ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਹੋਵੇ, ਨਿਯਮ 30(1) (ਬੀ) ਦੇ ਅਧੀਨ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਕਾਪੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਕੁਝ ਘੰਟਿਆਂ ਦੇ ਬੀਤਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 22 ਦੀ ਧਾਰਾ (5) ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਨੂੰ ਜਿੰਨੀ ਜਲਦੀ ਹੋ ਸਕੇ ਅਤੇ ਹੇਠਾਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਨੂੰ ਸੰਚਾਰ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ-

"22 (5) ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਨਿਵਾਰਕ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਆਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਅਥਾਰਟੀ, ਜਿੰਨੀ ਜਲਦੀ ਹੋ ਸਕੇ, ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਉਸ ਆਧਾਰ ਤੇ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਸ ਤੇ ਹੁਕਮ

204

ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਮੌਕਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇਗਾ।"

ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 22 ਦੇ ਅਧੀਨ ਦਿੱਤੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 352 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਨੂੰ ਸੱਪੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੀ ਮਿਆਦ ਲਈ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਧਾਰਾ 22 ਦੀ ਧਾਰਾ (5) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰੱਖਿਆ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਿਵਸਥਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਕਾਪੀ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਘੰਟਿਆਂ ਦੀ ਦੇਰੀ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ।

ਸ੍ਰੀ ਬਿੰਦਰਾ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਅਸਪਸ਼ਟ ਹਨ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉਹੀ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਪਹਿਲਾਂ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਆਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦਿਆਂ ਮੈਂ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਇਹ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮੈਂ ਇਹ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਦਾ ਸਵਾਲ ਤਾਂ ਹੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 22 ਦੀ ਧਾਰਾ (5) ਦੇ ਸਮਾਨ ਉਪਬੰਧ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਪੁਨਰ-ਨਿਰਮਾਣ ਲਈ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੇ ਆਧਾਰਾਂ ਦੇ ਸੰਚਾਰ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ। ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਅਸਪਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਨੂੰ ਵੇਰਵੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਰਾਹਤ ਲਈ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾ ਸਕੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਨਿਯਮ 30-ਏ ਨੂੰ ਹੁਣ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਨਜ਼ਰਬੰਦਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸਮੀਖਿਆ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਜੇ ਵੀ ਇਸ ਦੀ ਧਾਰਾ (5) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਕੋਈ ਵਿਵਸਥਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

205

ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਲਈ ਧਾਰਾ 22। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕ ਆਧਾਰ ਵਜੋਂ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਦਾ ਸਵਾਲ ਆਪਣਾ ਬਹੁਤਾ ਮਹੱਤਵ ਗੁਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮੇਰਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਹਨ ਜੋ ਆਧਾਰ ਦੀ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਬਾਰੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਜੇਲ੍ਹ ਰਾਹੀਂ ਭੇਜੀਆਂ ਗਈਆਂ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਦੀ ਦਲੀਲ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀ ਗਈ।

ਸ੍ਰੀ ਬਿੰਦਰਾ ਨੇ ਫਿਰ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਡਿਫੈਂਸ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 3 ਦੀ ਉਪ ਧਾਰਾ (2) ਦੀ ਉਪ ਧਾਰਾ (15) ਦੀ ਉਪ ਧਾਰਾ (1) ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ ਤੇ ਮਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਬੇਰੋਕ ਅਤੇ ਬੇਕਾਬੂ ਵਿਵੇਕ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਲਈ ਨਿਯਮ ਬਣਾਏ। ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਉਪਬੰਧ ਦੇ ਤਹਿਤ ਬਣਾਏ ਗਏ ਨਿਯਮ 30(1)(ਬੀ) ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਆਧਾਰ ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ,

ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ਸੈਕਸ਼ਨ 3 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉਪ ਧਾਰਾ 3 ਦੀ ਸੰਬੰਧਿਤ ਧਾਰਾ ਨੂੰ ਵੀ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। -ਸੈਕਸ਼ਨ (2) ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ-

"3. ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ। (1) ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ, ਅਧਿਕਾਰਤ ਗਜ਼ਟ ਵਿੱਚ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ, ਅਜਿਹੇ ਨਿਯਮ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਭਾਰਤ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕ ਸੁਰੱਖਿਆ, ਜਨਤਕ ਸੁਰੱਖਿਆ, ਦੇ ਰੱਖ-ਰਖਾਅ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਂ ਮੁਨਾਸਬ ਜਾਪੇ। ਪਬਲਿਕ ਆਰਡਰ ਜਾਂ ਫੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੇ ਕੁਸ਼ਲ ਆਚਰਣ, ਜਾਂ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ।

(2) ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਸਾਧਾਰਨਤਾ ਪ੍ਰਤੀ ਪੱਖਪਾਤ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ, ਨਿਯਮ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਸਾਰੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਲਈ ਆਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ

(15) ਫਿਲਹਾਲ ਲਾਗੂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ (1)

206

ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ੱਕ ਅਤੇ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਫੜਨ ਜਾਂ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਯਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਧਿਕਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ (ਜਿਲ੍ਹਾ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੇ ਦਰਜੇ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰਤ ਅਥਾਰਟੀ) ਸ਼ੱਕੀ ਵਿਅਕਤੀ, ਉਸ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਵਾਜਬ ਜਾਪਦੇ ਹੋਏ ਆਧਾਰ ਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਮੂਲ ਦੇ ਹੋਣ ਜਾਂ ਕੰਮ ਕਰਨ, ਕੰਮ ਕਰਨ, ਭਾਰਤ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕ ਸੁਰੱਖਿਆ, ਰਾਜ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ, ਜਨਤਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਜਾਂ ਹਿੱਤਾਂ, ਰੱਖ-ਰਖਾਅ ਲਈ ਪੱਖਪਾਤੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਜਾਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਜਨਤਕ ਵਿਵਸਥਾ, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਰਾਜਾਂ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਬੰਧ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਜਾਂ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਂਤੀਪੂਰਨ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਜਾਂ ਮਿਲ: ਟੈਰੀ ਓਪਰੇਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਕੁਸ਼ਲ ਆਚਰਣ, ਜਾਂ ਜਿਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਹ ਅਥਾਰਟੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦੀ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਅਤੇ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੱਖਪਾਤੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ,

ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਅਜਿਹੇ ਨਿਯਮ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਉਸਨੂੰ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਂ ਉਚਿਤ ਜਾਪਦੀ ਹੋਵੇ:

(1) ਭਾਰਤ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕ ਸੁਰੱਖਿਆ, ਜਨਤਕ ਸੁਰੱਖਿਆ, ਜਨਤਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਜਾਂ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਲਈ

ਫੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ, ਜਾਂ (11) ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ।

ਉਹ ਮਾਮਲੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਸਾਧਾਰਨਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਉਹਨਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਿਯਮ ਸਬੰਧਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

207

ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਦੀ ਧਾਰਾ (15) ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਰੱਖਣ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗਿਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਲਈ ਹਨ: -

(ਏ) ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰਤ ਅਥਾਰਟੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੇ ਦਰਜੇ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ,

(ਬੀ) ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਉਹ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਵਿਰੋਧੀ ਮੂਲ ਦੇ ਹੋਣ ਜਾਂ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਕੰਮ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਾਂ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਲਈ ਪੱਖਪਾਤੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਸਿਵਲ ਰੱਖਿਆ, ਰਾਜ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ, ਜਨਤਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਜਾਂ ਹਿੱਤ, ਜਨਤਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਰਾਜਾਂ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਬੰਧ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਾਰਟੀ ਜਾਂ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਂਤੀਪੂਰਨ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਜਾਂ ਫੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦਾ ਕੁਸ਼ਲ ਸੰਚਾਲਨ। .

(e) ਅਜਿਹਾ ਸੰਦੇਹ ਉਸ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਵਾਜਬ ਜਾਪਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ

(d) ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਬਾਰੇ ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਪਰੋਕਤ ਅਥਾਰਟੀ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੱਖਪਾਤੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਉਸਦੀ ਸ਼ੰਕਾ ਅਤੇ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਸੇਧ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

208

ਸ੍ਰੀ ਬਿੰਦਰਾ ਨੇ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਧਾਰਾ (ਡੀ) ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦੇ ਕੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਪੱਖਪਾਤੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸੰਸਥਾ ਵਿੱਚ ਨਿਰਵਿਘਨ ਅਤੇ ਬੇਕਾਬੂ ਵਿਵੇਕ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਦਲੀਲ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਤਾਕਤ ਦੇ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੱਖਪਾਤੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ, "ਅਜਿਹਾ" ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੂਰਵ-ਨਿਆਇਕ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਉਹ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਵਿਧਾ ਅਤੇ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਲਈ ਮੇਰੇ ਦੁਆਰਾ ਉਪਰੋਕਤ ਵੱਖਰੀ ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਵਿੱਚ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ "ਪੱਖਪਾਤੀ" ਦੁਆਰਾ ਬਹੁਤ ਅਸਪਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਹੈਰੀਜ਼, ਸੀ.ਜੇ., ਇੱਕ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਹਰਕਿਸ਼ਨ ਦਾਸ ਬਨਾਮ ਸਮਰਾਟ (2), ਡਿਫੈਂਸ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਐਕਟ, 1939 ਦੀ ਧਾਰਾ 2(2)(x) ਦੀ ਧਾਰਾ 2(2)(x) ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦੇ ਹੋਏ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸੀ। ਸ਼ਰਤਾਂ:-

"ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ੱਕ ਅਤੇ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਵਾਜਬ ਤੌਰ ਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਮੂਲ ਦੇ ਹੋਣ ਦਾ ਸ਼ੱਕ ਹੈ ਜਾਂ ਜਨਤਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਜਾਂ ਹਿੱਤਾਂ ਜਾਂ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਭਾਰਤ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ, ਕੰਮ ਕਰਨ ਜਾਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋਣ ਦਾ ਸ਼ੱਕ ਹੈ, ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ

ਜਾਂ ਰਹਿਣ ਜਾਂ ਰਹਿਣ ਦੀ ਮਨਾਹੀ, ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰਨਾ, ਜਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰਨ ਜਾਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਕਰਨਾ।"

ਹੈਰੀਜ਼, ਸੀ.ਜੇ., ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ:-

"ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 2(2) (x) ਵਿਚਾਰਨਯੋਗ ਵੇਰਵਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਨੂੰ ਫੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ। ਉਪ ਧਾਰਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੀ।

209

ਇਹ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਖਤਿਆਰ ਤੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਜੇ ਉਹ ਉਚਿਤ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਫੜਨ ਅਤੇ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਕਰਨ ਲਈ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਤੇ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀਮਤ ਅਤੇ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਸੀਮਤ ਹੈ। ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਵਿਧਾਨ ਮੰਡਲ ਨੇ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿਧਾਂਤ ਬਣਾਏ ਹਨ ਜੋ ਇਹ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।"

ਪੰਜਾਬ ਸਪੈਸ਼ਲ ਪਾਵਰਜ਼ (ਪ੍ਰੈਸ) ਐਕਟ, 1956 ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ 2 ਅਤੇ 3 ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦੇ ਹੋਏ ਵਰਿੰਦਰਾ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ (3) ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਦਾ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ। ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈਂਡ-ਨੋਟ, ਜੋ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ:

"ਪੰਜਾਬ ਸਪੈਸ਼ਲ ਪਾਵਰਜ਼ (ਪ੍ਰੈਸ) ਐਕਟ, 1950 ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 2 ਅਤੇ 3, ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਅਥਾਰਟੀ ਕੇਵਲ ਤਾਂ ਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਉਹ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ-ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ- ਧਾਰਾਵਾਂ ਵਿਚ ਦਰਜ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਆਧਾਰ ਤੇ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਉਹ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਇਕ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਬੇਰੋਕ ਅਤੇ ਬੇਕਾਬੂ ਵਿਵੇਕ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਧਾਰਾ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਅਖਤਿਆਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ।"

ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਮੰਨਾਂਗਾ ਕਿ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਬੇਕਾਬੂ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਨਿਰਵਿਘਨ ਵਿਵੇਕ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਧਾਰਾ 3(2)(15)(1) ਨੂੰ ਨਿਯਮ ਦੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵੰਡਣ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਨਹੀਂ ਮਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ- ਸ਼ਕਤੀ ਬਣਾਉਣਾ

210

ਸ੍ਰੀ ਬਿੰਦਰਾ ਵੱਲੋਂ ਅੱਗੇ ਇਹ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਪਾਲ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੀ ਲੋੜ ਬਾਰੇ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ ਤੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਸਨ, ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬਿੰਦੂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਹਲਫਨਾਮਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਅਸਲ ਤੱਥ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਹੋਵੇ, ਉਪਰੋਕਤ ਦਲੀਲ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ ਤੇ ਮੰਨਣਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਦੁਆਰਾ ਚੋਣਵ ਸਿੰਘ ਧੂਤ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਸ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੀ.ਆਰ. 1963 ਦੇ ਐਮ. ਨੰਬਰ 99, 11 ਫਰਵਰੀ, 1963 ਨੂੰ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜੋ ਕਿ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਿੱਚ ਹਨ

"ਆਖਿਰ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜਪਾਲ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੀ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਤੋਂ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ ਤੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮਾੜਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਆਮ ਤਰੀਕੇ ਵਿੱਚ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਫੈਸਲੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਹੁਕਮ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਨਿਯਮ 30(1) (ਬੀ) ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਬਾਰੇ। ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ ਤੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਪਰਿਵੀ ਕੌਂਸਲ ਦੁਆਰਾ ਸਮਰਾਟ ਬਨਾਮ ਸਿਬਨਾਥ ਬੈਨਰਜੀ (4) ਵਿੱਚ ਡਿਫੈਂਸ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਰੂਲਜ਼, 1939 ਦੇ ਨਿਯਮ 26 ਦੇ ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਕੇਸ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਵੇਲੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਨਿਯਮ 26 ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ ਤੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ

211

ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਲਏ ਗਏ ਆਧਾਰ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਕਿ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਮਾੜੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਨਿਰਪੱਖ ਦਾਅਵੇ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ ਦੇ ਕੇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਹੁਕਮ ਮਰਦਮਥੀ ਹਨ। . ਬਸੰਤ ਚੰਦਰ ਘੋਸ਼ ਬਨਾਮ ਸਮਰਾਟ (5) ਵਿੱਚ ਸੰਘੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰੀਖਣ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਤੇ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਹੁਕਮ ਬਹੁਤ ਸਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਦਾਅਵੇ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਕਮ ਹਨ। ਮਾਲਾ ਜੀਦੇ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਸ਼੍ਰੀ ਜੋਸ਼ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹਾਰੇ ਹੋਏ ਕਾਂਗਰਸੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਲੰਬਿਤ ਕਲੈਕਸ਼ਨ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਉਸ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਆਲੋਚਨਾ ਲਈ ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਵਜੋਂ। ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਜੇ ਡੀ ਖੰਨਾ ਦੇ ਹਲਫ਼ਨਾਮੇ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਨਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਜੋਸ਼ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੇਣ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਉਸਦੀ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੇ ਸਥਾਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਨੂੰ ਅੰਬਾਲਾ ਦੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਚੋਣ ਪਟੀਸ਼ਨ ਪੈਂਡਿੰਗ ਹੈ ਤਾਂ ਜੇ ਸ਼੍ਰੀ ਜੋਸ਼ ਆਪਣੇ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਕਣ। ਸ਼੍ਰੀ ਕੈਸ਼ਲ ਨੇ ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਵਾਜਬ ਅਤੇ ਜਾਇਜ਼ ਸਹੂਲਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਜੋਸ਼ ਨੂੰ ਚੋਣ ਪਟੀਸ਼ਨ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੇਣ ਲਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਹੋਵੇ, ਮੇਰਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਚੋਣ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੇ ਲੰਬਿਤ ਹੋਣ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸ਼੍ਰੀ ਜੋਸ਼ ਦੀ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਗਲਤ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਤੱਥਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕੱਲੇ ਸ਼੍ਰੀ ਜੋਸ਼ ਨੂੰ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਦੀ ਸਟੇਟ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਮੈਂਬਰ

212

ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਲਈ ਪਾਰਟੀ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਉਪਰੋਕਤ ਸਟੇਟ ਕਾਉਂਸਿਲ ਦੇ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਗਿਣਤੀ ਨੂੰ ਵੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਲੈਣ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਸ਼੍ਰੀ ਜੇ.ਡੀ. ਖੰਨਾ ਦਾ ਹਲਫ਼ਨਾਮਾ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਜਾਂ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਸੀ ਕਿ ਉਹ

ਪੱਖਪਾਤੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ, ਮੈਂ ਇਹ ਮੰਨਾਂਗਾ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਗਲਤ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ,

ਸ੍ਰੀ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਜੋਬਲ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਹਲਫ਼ਨਾਮਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦਾ ਉਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਸਰਹਾਲੀ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਜੋਂ ਦਰਜ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਹ ਪਿੰਡ ਜੋਹਲ ਢਾਬੇਵਾਲਾ ਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਇਹ ਪਿੰਡ ਪੁਲਿਸ ਥਾਣਾ ਸਰਹਾਲੀ ਦੀ ਹਦੂਦ ਅੰਦਰ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਕੁਝ ਮੀਲ ਦੀ ਦੂਰੀ ਤੇ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਜੋਹਲ ਨੂੰ 21 ਨਵੰਬਰ, 1962 ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਟੀਸ਼ਨ 23 ਜਨਵਰੀ, 1963 ਦੀ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਜੋਹਲ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ. ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਲੈਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਸ੍ਰੀ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਜੋਹਲ ਪੁੱਤਰ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਹੈ। ਇਹ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਵਰਣਨ ਦਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ. ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਉਸ ਆਧਾਰ ਤੇ ਬਹਿਸ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਜੋ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਨਾਲ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ 'ਸੀ' ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਕੈਦੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਘਟੀਆ ਸਲੂਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜਾਣਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨਾਰਾਜ਼ ਹਨ

213

ਇਸ ਖਾਤੇ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸਬੰਧਤ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੋ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਲਗਾਤਾਰ ਅਸਫਲ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਖਾਰਜ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਬੀ.ਆਰ.ਟੀ.

(1)1951 ਐਸ ਸੀ.ਆਰ. 167

(2) ਏ.ਆਈ.ਆਰ, 1944 ਲਾਹੌਰ 33

(3) ਏ.ਆਈ.ਆਰ, 1957 ਐਸ ਸੀ 896

(4) ਏ.ਆਈ.ਆਰ, 1945 ਪੀ.ਓ 156

(5) ਏ.ਆਈ.ਆਰ, 1945 ਐਫ. ਸੀ 18

ਡਿਸਕਲੇਮਰ :-

ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣਾ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮਾਬਾਜ਼ਾ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ, ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

(ਗੁਰਦੀਪ ਕੌਰ)